

**การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) และ (๙)
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑
และการดำเนินคดี (ตอนที่ ๒)***

นิภาพพัฒน์ วงศ์วัฒนะเดช**

๑. ความเบื้องต้น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) และ (๙) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) กำหนด มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามเวลาที่กำหนด หากบุคคลดังกล่าวจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น และต่อมาคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าบุคคลดังกล่าวจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ก็จะเสนอคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย หากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าบุคคลดังกล่าวมีความผิดตามที่ถูกกล่าวหา บุคคลนั้นต้องถูกตัดสิทธิทางการเมือง และมีโทษทางอาญา

ในบทความตอนที่ ๑ ผู้เขียนได้นำเสนอถึงแนวคิดหรือทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) และมาตรา ๑๐๒ (๙) และกำหนดเวลาที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแล้ว ในตอนที่ ๒ นี้จะกล่าวถึงการดำเนินคดีและการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินพร้อมทั้งหลักกฎหมายที่น่าสนใจสอดแทรกบางประเด็นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้และความเข้าใจในกฎหมายฉบับนี้มากขึ้น

๒. การดำเนินคดี

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในประเด็นที่เกี่ยวกับการแจ้งเตือนให้บุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) และ (๙) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน

และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายในกำหนดเวลา ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนที่จะเสนอคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และจะกล่าวถึงคำร้องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รายละเอียดที่ต้องปรากฏในคำร้อง ประเด็นที่ศาลจะพิจารณาและหลักกฎหมายที่น่าสนใจ

๒.๑ ขั้นตอนการดำเนินคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการแจ้งเตือนให้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินก่อนนำคดีมาสู่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กรณีที่คุณดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากบุคคลดังกล่าวไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามเวลาที่กำหนด กฎหมายกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหนังสือแจ้งให้บุคคลดังกล่าวทราบโดยทางไปรษณีย์ตอบรับหรือทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พร้อมทั้งกำหนดเวลาที่ขยายให้ซึ่งต้องไม่เกิน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง และในกรณีที่มีความจำเป็นอาจขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกิน ๓๐ วัน ส่วนกรณีที่บุคคลดังกล่าวยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินแล้ว แต่ปรากฏว่าบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือเอกสารประกอบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับมานั้นไม่ครบถ้วนหรือมีข้อมูลคลาดเคลื่อน และไม่มีพฤติการณ์อันเชื่อได้ว่ามีเจตนาปกปิดทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้เลขาธิการหรือผู้ที่เลขาธิการมอบหมายแจ้งให้บุคคลดังกล่าวดำเนินการให้ครบถ้วนหรือถูกต้องภายในระยะเวลาที่เลขาธิการกำหนด เมื่อครบกำหนดระยะเวลาทั้งสองกรณีแล้ว ถ้าบุคคลดังกล่าวยังไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ยื่นไม่ครบถ้วนหรือมีข้อมูลคลาดเคลื่อน และมีพฤติการณ์อันเชื่อได้ว่ามีเจตนาปกปิดทรัพย์สินหรือหนี้สิน กฎหมายกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามมาตรา ๑๑๔^๑ กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. กรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแจ้งข้อกล่าวหาให้บุคคลนั้นทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่บุคคลนั้นจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด แล้วนำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาต่อไป และกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าบุคคลดังกล่าวจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ก็จะเสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย^๒

^๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๔

^๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔

๒.๒ การเสนอคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๒.๒.๑ คำร้อง

หลังจากที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย องค์คณะผู้พิพากษาจะตรวจคำร้องว่าจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ โดยจะพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

(๑) เขตอำนาจศาล

กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) และ (๙) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ กฎหมายกำหนดไว้ว่าให้เสนอคำร้องนี้ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย^๓

(๒) การบรรยายคำร้อง

คำร้องต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งของบุคคลที่ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ระยะเวลาที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยชัดแจ้ง บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ผลการตรวจสอบและรายงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มติและรายงานการประชุมของคณะกรรมการ ป.ป.ช.^๔

(๓) อายุความคดีส่วนอาญา

ความผิดฐานจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ ระบุว่าโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อยู่ภายใต้บทบัญญัติอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ (๒) ซึ่งมีอายุความ ๕ ปี ประเด็นที่น่าสนใจคือ จะเริ่มนับอายุความวันใด การเริ่มนับอายุความให้เริ่มนับแต่วันกระทำความผิด ดังนั้นคดีจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จึงเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นวันกระทำความผิด ส่วนความผิดฐานจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ให้นับถัดจากวันครบกำหนดที่ต้องยื่นบัญชีแสดง

^๓ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง (๑)

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๘, มาตรา ๕๙ ประกอบมาตรา ๒๖

รายการทรัพย์สินและหนี้สิน^๕ และนับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๓ และมาตรา ๑๙๕/๕ โดยให้นับวันรุ่งขึ้นจากวันกระทำความผิด^๖

(๔) การหยุดปฏิบัติหน้าที่

กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ดำรงตำแหน่งอยู่ เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำสั่งให้ประทับฟ้อง กฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น^๗

คดีที่ผู้ถูกกล่าวหาจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันหรือตำแหน่งที่ดำรงอยู่ก่อนหน้านั้นและปัจจุบันยังคงดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องแล้ว ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ ศาลจะมีหนังสือแจ้งเรื่องดังกล่าวให้ผู้ถูกกล่าวหาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบต่อไป^๘

๒.๒.๒ การพิจารณาพิพากษาคดี

เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาคำร้องและรับคำร้องแล้ว ในส่วนของการดำเนินคดีเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะมีบัญญัติไว้ในหมวด ๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งในมาตรา ๕๙ บัญญัติให้นับบทบัญญัติในหมวด ๒ การดำเนินคดีอาญา มาใช้บังคับกับการพิจารณาพิพากษาคดีตามหมวดนี้โดยอนุโลม

บทลงโทษ

(๑) โทษทางอาญา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามมาตรา ๑๖๗ ระบุว่าโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๒) การให้พ้นจากตำแหน่ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิเลือกตั้ง

หากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ผู้ถูกกล่าวหา หากผู้นั้นยังดำรงตำแหน่งอยู่ก็ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดไว้อีกว่าให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูก

^๕ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา ที่ อม. ๒/๒๕๕๓, ๒/๒๕๕๖, ๔๙/๒๕๕๙ และ ๑๘๒/๒๕๕๙

^๖ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา ที่ อม.๑๘๒/๒๕๕๙

^๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ ประกอบมาตรา ๑๑๔ วรรคสาม

^๘ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๕๔ วรรคหนึ่ง

กล่าวหา และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ ประเด็นข้อกฎหมายที่น่าสนใจคือ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอยู่ในกำหนดสิบปีด้วยหรือไม่ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นมาตรการในการจำกัดสิทธิประการหนึ่ง ซึ่งในตัวบทกฎหมายมีการกำหนดไว้โดยชัดเจนในมาตรา ๘๑ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ” ดังนั้น การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นการถูกเพิกถอนตลอดไปนั่นเอง

๓. บทสรุป

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๒ (๑) และ (๙) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในกำหนดเวลา ซึ่งหากบุคคลดังกล่าวจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ และต้องได้รับโทษทางอาญาซึ่งมีระวางโทษถึงจำคุก และถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองอันได้แก่การถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของบุคคลนั้นตลอดไป และอาจถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กรกฎาคม ๒๕๖๗